

הילד כבר בן 3,000

לאורך השנים התעלם המחקר הארכיאולוגי מנוכחות ילדים באתרים המקראיים. מחקר חדש מעלה סימני שאלה לגבי התפיסה המקובלת של הילדות בתקופת התנ"ך ומגלה היכן "הסתתרו" נשים יולדות, כיצד דאגה האם לילדיה ואיזו משמעות נוספת יש להקרכת הילד למולך

ניר חסון

כונתילת עגרוך היא תחנת דרכים קטנה שפעלה לפני 2,800 שנים בצפון סיני – וכיום היא אתר ארכיאולוגי סמטורי, שמסעיר את דמיונם של חוקרי ישראל הקדומה כבר עשרות שנים. ייחודו של האתר הוא בעובדה שהתגלו בו ציורים וכתובות שמהם אפשר להסיק שבפנתאון האלים של תושבי ממלכת ישראל באותה התקופה היה יותר מאל אחד. למעשה אפשר להבין מהממצאים באתר כי לאל העברי היתה בת ונג (הארשה), וכי לו היו מופיעים שונים – כאל דרומי (יהיה) תימן, בלשון הכתובות) וכאל צפוני (יהיה שומרון).

ד"ר רינה אבישר לואיס

אבישר לואיס: "רוב הזמן מחפשים את הארמון ואת המקדש. זה לא המקום שבו נמצאים הילדים"

הילדות הקדומה במסגרת הדוקי טורט שלה. "התשובה שלי היתה שטורט שלה. לא, אני פמיניסטית, למה הוא רוצה להכניס אותי לנושא המגדנרי? לעסוק בנושאים ובי"ד, זה לא מתאים ל", הסבירה ל"הארץ". "בבית התייעצתי עם בן זוגי (הארכיאולוג רפי לואיס, נ"ח), ואמרנו שנעשה רשימה: מה אנחנו יודעים על ילדים בעבר? חיפשתי וראיתי שאין כלום, רק פה ושם אוכורים על מושקים. בבניתי שיש בזה צורך ודווקא בגלל שאני אשה ומפניסטי אני צריכה לעשות את המקור הזה".

כבר בתחילת הדרך אמר לה ארכיאולוג בכיר כי הוא חופר בארץ ובעולם 30 שנה ומעולם הוא לא ראה ילד באתר ארכיאולוגי. לשאלה מדוע, יש לאבישר לואיס תשובה. "תחשוב שרוב החפירות היו באקרופוליס של הערים, ורוב הזמן מחפשים את הארמון ואת המקדש", אמר ר. "מראש זה לא המקום שבו נמצאים הילדים. מאחר ואת, רק ב-20 השנים האחרונות החל המחקר הארכיאולוגי של משק הבית, ואז התחילו להתחייס גם קצת לילדים. דבר נוסף הוא שהחוקרים ברובם היו גברים, אני לא אומרת את זה ממקום של ביקורת. זו עובדה".

לאן נעלמה האשה היולדת?

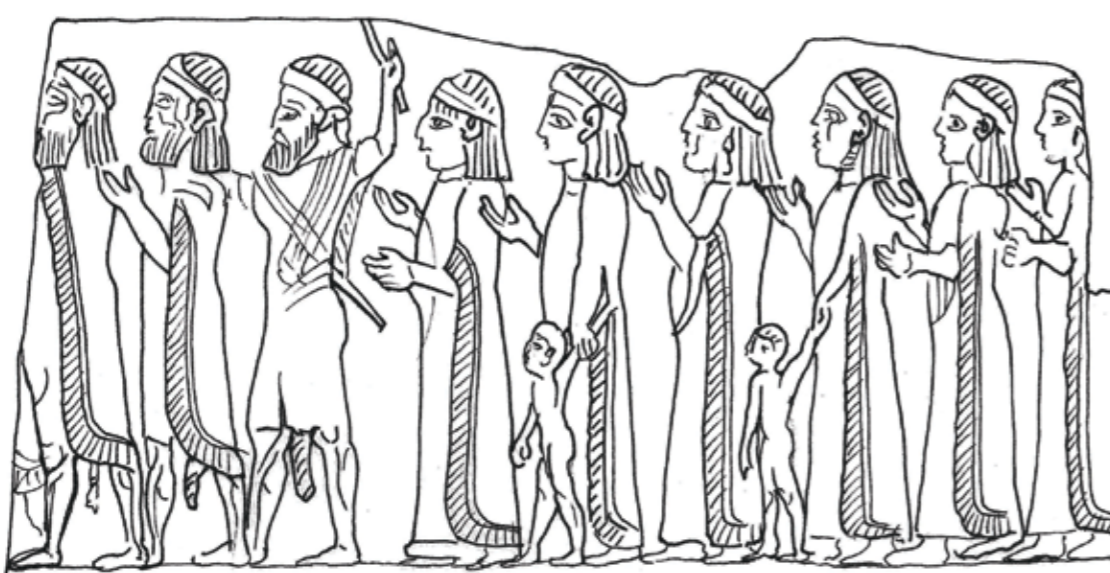

בעבר נהגו לראות בצירוף שני אלים, וברקע אשה המונחת על נבל. הצירוף מראה מראה, הדומה ל"נבל" שהאשה מונחת על גביה. וילד יוצא בין רגליה

ציור מוכותילת עגרוך באדיבות ד"ר זאב משל, חופר האתר

פי הפרשנות הזאת, הן אכן האל בס וווגתו, שמופיעים גם הם בצירוף לידה מצריים. מבט כזה על הציור מאפשר גם מבט מחודש על האתר כולו. תחנת הדרכים, על פי אבישר לואיס, שימשה גם כמקום לידה לנשים שהיו בדרכן. עכשיו יש דרגש בר המוקד על אותו הכלי – פרה המלקקת את העגל שלה – נראה מתאים יותר לסיטואציה. הניתוח החדש של ציור כונתילת עגרוך מופיע בספר חדש (יילד קדם, מבט ארכיאולוגי על ילדים וילדות בתקופת המקרא בהוצאת ידיעות אחרונות). בספר מנסה אבישר לואיס לחפש את העקבות והסימנים שהשאירו הילדים באתרים הארכיאולוגיים המקראיים ברחבי הארץ. המסקנות שלה בנוגע ללידתם, לחייהם ולמותם של ילדים בתקופת התנ"ך יכולות להפתיח יחסית ידעיים המקובל על תפקידם ועל מצבם של הילדים באותה התקופה. בהתחלה סירבה לואיס אבישר להצטנן את המנחה שלה, פרופ' אהרן מאיר, לחקור את

לדברי אבישר לואיס, "המ" חשבות הראשונות שעולות לנו על ילדים בעולם העתיק הן שהם הסתובבו בחיבת, שאף אחד לא גידל אותם ואף אחד לא חיפש בהם. גם היום, כשאנחנו חושבים על חברות מסורתיות אנחנו חושבים על ילדים בחוק. זה גם מה שעלה לי בראש". ככל שהתקדם המחקר היא גילתה תמונה שונה. כך למשל, על פי חישוב שעשתה, ושותאצואניו סותרות את החשיבה המקובלת, מספר הילדים במשפחה בעולם המקראי לא היה גדול ממספר הילדים הממוצע למשפחה כיום בישראל – כשלושה ילדים בכל זמן נתון. כלומר, בלי לכלול את הילדים הרבים מאוד שמתו בלידתם או בגילים צעירים. גם לגבי השחייה של הילדים בחוק בלי השגחה היא מבקשת לשרטט תמונה אחרת. אבישר לואיס מתנחת את מבנה הבתים ומראה כיצד בכל בית – בין שהוא ארבעת המרתכים" היהודי, ובין שהוא מבנה פלשתי

מימין: צלמית אשה הרה מתקופת המאה השישית-שביעית לפני הספירה. משמאל למעלה: מבוגרים אוזחים בידי ילדים בשיירת השבויים, פרט מתוך תבליט הקרב בתיל טובה בשנת 650 לפני הספירה. למטה: תבליט אבן מהמאה השמינית לפני הספירה. צילומים: יוליה רודמן

לא רצוי, מימין לא רצוי (בנות) או כבעל מום. בחפירות מבנה בתל אשקלון, למשל, התגלו בכיבוש עצמות של עשרות שלדי טינוקות, רובם זכרים ודוקא. את ההסבר לכך אולי אפשר למצוא בשימוש של הבניין שמ' על הבניין – בית בושת. ככלל, ארכיאולוגים ממעטים למצוא שלדים של ילדים. הסיבה לכך היא שעצמות ילדים מתפרקות מהר יותר מאלו של מבוגרים. כאשר נמצאו שלדים, לרוב התברר שהיחס המיוחד אל הילד נמשך גם לאחר מותו. כך למשל, במקרים רבים העדיפו בני המשפחה לקבור את הילד בתוך הבית ולהוסיף

לעולם את המלה גיהנום, בשל העובדה ששם היה המקום שבו הוקרבו ילדים אל המולך. אבל המולך, שלא כמו בתפ"י, סה העממית, ככל הנראה לא היה אל אכזר שהוקרבו למענו הילדים. המולך הוא הפעולה של העברת הילד בנש. חוקרים רבים סבורים שרוב המקרים לא היה מדובר בשרפת ילדים, אלא רק בהעברה סמלית שלהם בתוך האש במסגרת טקס פור לחני, ושם היו יוצאים ממנו בלי פגע. את הטקסט המקראי אפשר להבין בשני המובנים. מי שאינו מאמין בנרסה הרבה יכול להתנחם בעובדה שעד היום לא נמצאו עדויות ארכיאולוגיות

להקרכת ילדים בארץ ישראל, זאת, שלא כמו בערים רבות אחרות לחופי הים התיכון. בקרתגו, למשל, התגלה אתר ובו מאות שלדים שרופים של ילדים, שכמעט בוודאות העלו לקורבן.

הקרכת ילדים בארץ ישראל, זאת, שלא כמו בערים רבות אחרות לחופי הים התיכון. בקרתגו, למשל, התגלה אתר ובו מאות שלדים שרופים של ילדים, שכמעט בוודאות העלו לקורבן.

הקרכת ילדים בארץ ישראל, זאת, שלא כמו בערים רבות אחרות לחופי הים התיכון. בקרתגו, למשל, התגלה אתר ובו מאות שלדים שרופים של ילדים, שכמעט בוודאות העלו לקורבן.

סופשנה 50% על כל הקולקציה

Image of a dining table and chairs

Image of a dining table and chairs

ZAGA logo and contact information